

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is an author's version which may differ from the publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/73570>

Please be advised that this information was generated on 2019-11-11 and may be subject to change.

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

Muziekvideo's en Seksuele Opvattingen: Een Enquête Onder Jongeren

Hans Beentjes, Ruben Konig, Daphne Krzeszewski

Radboud Universiteit Nijmegen

Correspondentie

h.beentjes@maw.ru.nl

Dit is een auteursversie van een artikel dat oorspronkelijk werd gepubliceerd in het *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 36 (pp. 234-252). Alleen refereren aan het oorspronkelijke artikel, s.v.p.: Beentjes, H., Konig, R. & Krzeszewski, D. (2008). Muziekvideo's en seksuele opvattingen: Een enquête onder jongeren. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 36(4), 234-252.

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

Muziekvideo's en Seksuele Opvattingen: Een Enquête Onder Jongeren

In dit artikel wordt ingegaan op de maatschappelijk vaak gevreesde samenhang tussen het kijken naar stereotiep seksueel getinte muziekvideo's en de seksuele opvattingen van jongeren.

Televisie bevat talrijke beelden van seksuele relaties en omdat televisie een belangrijke rol speelt in het leven van jongeren, wordt wel aangenomen dat televisie ook een functie vervult als opvoeder op dit terrein (bijv. Strasburger, 1995). Het is dan ook niet verwonderlijk dat met enige regelmaat zorg wordt uitgesproken over de rol die televisie en andere media spelen in de beeldvorming bij jongeren over seksuele relaties. De vrees bestaat dat jongeren een vertekend beeld van seksuele relaties krijgen (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2007). Die zorg wordt met name geuit ten aanzien van televisiegenres waarin een duidelijk stereotiep beeld van seksuele relaties zichtbaar is, zoals muziekvideo's van rap-, hiphop- en r&b-artiesten. Uit inhoudsanalyses blijkt dat zulke muziekvideo's weliswaar een heterogeen genre vormen maar dat ze over het algemeen relatief veel vrouwonvriendelijke beelden van seksuele relaties bevatten (Tapper, Thorson & Black, 1994).

Aan de ene kant lijkt het aannemelijk dat dit onder jongeren populaire genre een rol kan spelen in de vorming van de opvattingen over seks. Volgens de sociale leertheorie (Bandura, 2002) is dit aannemelijk omdat in muziekvideo's populaire artiesten figureren en volgens de cultivatietheorie (Gerbner, Gross, Morgan, Signorielli, & Shanahan, 2002) omdat de seksueel getinte beelden groot in aantal zijn en qua boodschap sterk met elkaar overeenkomen. Anderzijds is het denkbaar dat er niet of nauwelijks invloed uitgaat van videoclip, omdat jongeren de clips als informatiebron over seksuele relaties niet serieus nemen, of omdat zij hun informatie over seks ook uit andere bronnen halen, die een heel ander beeld laten zien.

Voorgaand onderzoek

De relatie tussen het kijken naar muziekvideo's en seksuele opvattingen is onderzocht in zowel experimentele studies als survey-studies. De beschikbare experimentele studies bevatten aanwijzingen dat jongeren direct na het zien van een of meer seksueel stereotiepe muziekvideo's meer instemden met liberale of vrouwonvriendelijke opvattingen over seksuele relaties dan jongeren die geen of seksueel niet-stereotiepe muziekclips hadden gezien (Calvin et al., 1993; Greeson & Williams, 1986; Johnson, Adams, Ashburn & Reed, 1995; Kalof, 1999; Ward, Hansbrough & Walker, 2005).

In enkele experimentele studies bleek de sekse van de deelnemers daarbij een rol te spelen. Zo werden in de experimentele studie van Johnson et al. (1995) Afrikaans-Amerikaanse jongeren van 11-16 jaar verdeeld in een experimentele en een

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

controlegroep. De experimentele groep zag acht niet-gewelddadige rapmuziekvideo's waarin vrouwen een ondergeschikte rol vervulden, terwijl de controlegroep geen muziekvideo's te zien kreeg. Direct na de blootstelling beantwoordden de deelnemers vragen over een situatie waarin een jonge man zich tijdens het uitgaan met geweld opdrong aan een jonge vrouw. In de controlegroep bleken de jongens het gebruik van geweld tijdens een afspraakje acceptabeler te vinden dan meisjes; maar in de experimentele groep was er geen verschil meer tussen jongens en meisjes. Bij de meisjes leidde het zien van de muziekvideo's dus tot een hogere acceptatie van het gebruik van geweld tijdens afspraken dan in de controlegroep, terwijl het zien van de clips voor de jongens geen verschil maakte. Een mogelijke verklaring voor de sterkere effecten bij meisjes is dat jongens als groep al zo hoog scoren op stereotiepe seksuele opvattingen dat er sprake is van een plafondeffect (Ward, 2003).

Naast deze studies waarin het effect van muziekvideo's op seksuele opvattingen werd onderzocht, zijn er ook experimenten uitgevoerd naar het effect van seks in fictie. De resultaten zijn niet eenduidig. Sommige onderzoekers rapporteren wel effecten op seksuele opvattingen, zij het niet op alle opvattingen (Bryant & Rockwell, 1994; Taylor, 2005; Ward, 2002; Ward & Friedman, 2006) en anderen rapporteren juist geen effecten (Greenberg, Linsangman, & Soderman, 1993). Een mogelijke verklaring voor de wisselende resultaten is dat niet alle seksuele inhoud serieus worden genomen. Om deze verklaring te toetsen deed Taylor (2005) een experiment onder 18-26 jarige universiteitsstudenten met drie soorten fragmenten uit televisieseries: fragmenten waarin seksuele handelingen te zien waren, fragmenten waarin alleen over seks werd gepraat en fragmenten waarin geen seks voorkwam. De deelnemers zagen een van de drie typen fragmenten. Na afloop kregen de respondenten een vragenlijst over hun opvattingen over de toelaatbaarheid van seks in losse relaties en over hun inschatting van de seksuele activiteit van hun leeftijdsgenoten. Daarnaast gaven de respondenten aan hoe realistisch zij de getoonde fragmenten vonden. Beide typen fragmenten met seks bleken effect te hebben, maar alleen bij respondenten die het realiteitsgehalte van de fragmenten hoog inschatten. Bij deze respondenten leidden de fragmenten met verbale of visuele seks tot een grotere acceptatie van seksuele handelingen in losse relaties dan de fragmenten zonder seks, terwijl de fragmenten met verbale seks tevens de opvatting versterkten dat vrouwelijke leeftijdsgenoten seksueel actief zijn. Kennelijk was het ervaren realisme een voorwaarde voor het effect op seksuele opvattingen.

Hoewel het in alle experimentele studies om effecten op zeer korte termijn gaat, zijn de effecten opmerkelijk omdat de meeste jongeren in het dagelijks leven ook al veel muziekvideo's en televisieprogramma's zien. Als dan toch effecten van een relatief kortdurende en eenmalige experimentele blootstelling worden gevonden, worden deze wel toegeschreven aan 'priming' oftewel activering van bestaande opvattingen. Verondersteld wordt dat de geactiveerde opvattingen op den duur door herhaling sterker

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

kunnen worden (Jo & Berkowitz, 1994; Taylor, 2005; Ward, 2003). De conclusie uit deze experimentele studies is dat er een korte-termijn-effect van seksuele media-inhouden, inclusief muziekvideo's, op seksuele opvattingen bestaat en dat hierbij met name de sekse van de respondenten en het ervaren realisme van de inhoud een rol spelen.

Naast experimentele studies zijn er survey-studies uitgevoerd waarin de relatie tussen muziekvideo's en seksuele opvattingen aan bod kwam. In deze studies bleek het kijken naar muziekvideo's samen te gaan met traditionelere opvattingen over seksuele relaties en een hogere inschatting van de seksuele activiteit van anderen (Buerkel-Rothfuss & Strouse, 1993; Strouse, Buerkel-Rothfuss & Long, 1995; Strouse, Goodwin & Roscoe, 1994; Ward 2002; Ward et al., 2005). Behalve door muziekvideo's werden seksuele opvattingen ook voorspeld door het kijken naar diverse andere prime-time programma's met seksuele inhoud (Aubrey, Harrison, Kramer & Yellin, 2003; Ward, 2002; Ward & Friedman, 2006).

Evenals in het experimentele onderzoek werden verschillen in seksuele attitudes gevonden tussen mannelijke en vrouwelijke respondenten. Over het algemeen bleken mannen meer seks van hun partners te verwachten dan vrouwen; mannen noemden vaker 'fun' als motief voor seks; en mannen hadden meer permissieve seksuele attitudes (Aubrey et al., 2003). Aubrey et al. (2003) vonden daarnaast dat het kijken naar televisie met seksuele inhoud onder mannelijke respondenten andere verwachtingen voorspelde dan onder vrouwelijke respondenten. Onder mannen vonden zij een positief verband tussen kijkfrequentie en de verwachting dat in een relatie een verscheidenheid aan seksuele activiteiten (bijv. "heavy petting" en "using food during foreplay") plaatsvindt, terwijl onder vrouwen de kijkfrequentie positief samenhang met de verwachting dat mensen al in een vroeg stadium van een relatie seks met elkaar hebben.

In een aantal studies van seksuele opvattingen werden variabelen onderzocht die verwant zijn aan ervaren realisme, maar de operationalisatie van deze variabelen was niet toegespitst op muziekvideo's (Aubrey et al, 2003; Ward, 2002; Ward & Friedman, 2006). Zo werden in de studie van Ward en Friedman (2006) seksuele opvattingen in verband gebracht met kijkmotief en identificatie. De operationalisering van kijkmotief ging echter over televisie kijken in het algemeen (bijv. "TV kijken om te leren over mijzelf en anderen"), terwijl de identificatievragen betrekking hadden op een aantal populaire prime-time artiesten en niet op artiesten uit muziekvideo's. Deze algemene vorm van televisie-identificatie bleek een voorspeller te zijn van de opvatting dat vrouwen seksobjecten zijn, maar het is onduidelijk in hoeverre deze bevinding van toepassing is op muziekvideo's.

Tezamen genomen, laat het beschikbare experimentele en survey-onderzoek naar de relatie tussen muziekvideo's en seksuele opvattingen enkele voorlopige conclusies toe. Ten eerste, kan het zien van muziekvideo's op de korte termijn leiden tot een versterking van traditionele opvattingen over seksuele relaties en een hogere

inschatting van de seksuele activiteit van anderen. Ten tweede, lijkt er in het dagelijks leven een positieve samenhang te bestaan tussen deze opvattingen en inschattingen enerzijds en het kijken naar muziekvideo's anderzijds. Ten derde, lijkt het er bovendien op dat het al dan niet vinden van een effect of samenhang af hangt van de sekse van mensen en de mate waarin ze muziekvideo's als realistisch ervaren. Doordat er weinig studies zijn die zich specifiek op muziekvideo's hebben gericht wat betreft keuze en operationalisering van variabelen is het trekken van verdere en specifiekere conclusies moeilijk.

In het hieronder gepresenteerde onderzoek proberen we meer inzicht te krijgen in de relatie tussen het kijken naar muziekvideo's en diverse typen seksuele opvattingen. Daartoe gaan we na in hoeverre diverse seksuele opvattingen worden voorspeld door drie typen variabelen, namelijk de blootstelling aan muziekvideo's, persoonskenmerken en de sociale omgeving. Het onderzoek onderscheidt zich daarbij van voorgaande studies omdat er meer relevante variabelen tegelijkertijd worden onderzocht en omdat de operationalisering expliciet zijn toegespitst op muziekvideo's.

Selectie van variabelen en hypothesen

De eerste groep relevante variabelen zijn de opvattingen over seksuele relaties die in voorgaand inhoudsanalytisch onderzoek naar muziekvideo's naar voren komen (Ward, 1995). Deze zijn in te delen in twee typen: (a) opvattingen over de seksuele rollen van mannen en vrouwen – mannen zijn de baas in seksuele relaties en vrouwen gedragen zich als lustobjecten (Strouse et al., 1994; Ward, 2002; Ward et al., 2005; Ward & Friedman, 2006); en (b) opvattingen over de vrijblijvendheid van seksuele relaties in het algemeen – seks zou een recreatief tijdverdrijf zijn zonder consequenties (Buerkel-Rothfuss & Strouse, 1993; Strouse et al., 1995; Taylor, 2005; Ward, 2002; Ward et al., 2005; Ward & Friedman, 2006). Deze seksuele opvattingen zijn in voorgaand onderzoek in verband gebracht met drie andere mogelijke indicatoren van seksuele opvattingen die ook bleken samen te hangen met het kijken naar muziekvideo's, namelijk opvattingen over niet-seksuele sekserollen (Cobb & Boettcher, 2007; Ward, 2002; Ward et al., 2005; Ward & Friedman, 2006), de inschatting van de seksuele activiteit van leeftijdsgenoten (Buerkel-Rothfuss & Strouse, 1993; Taylor, 2005; Ward, 2002) en zelf gerapporteerd seksueel gedrag (Collins et al., 2004; Ward, 2002; Ward & Friedman, 2006; Wingood, DiClemente, Bernhardt, & Harrington, 2003). Opvattingen over niet-seksuele sekserollen zouden gerelateerd zijn aan opvattingen over de seksuele rollen van mannen en vrouwen, terwijl de inschatting van het eigen seksuele gedrag en dat van andere jongeren zou samenhangen met de opvatting dat seksuele relaties vrijblijvend zijn. In de huidige studie richten we ons op de seksuele opvattingen, terwijl we de opvattingen over de niet-seksuele rollen en het seksuele gedrag buiten beschouwing laten.

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

Een tweede groep relevante variabelen heeft betrekking op de blootstelling aan muziekvideo's. De blootstelling aan clips is op meerdere manieren geoperationaliseerd. Gewoonlijk wordt blootstelling opgevat als de kijktijd die aan het genre wordt besteed. Daarnaast lijkt het van belang in hoeverre de clips onderwerp van gesprek zijn. Enkele onderzoekers vroegen naar het praten over muziekvideo's en het samen kijken met leeftijdsgenoten (Strouse et al., 1994; Wingood et al., 2003). In de studie van Strouse et al. (1994), die werd uitgevoerd onder 458 jongeren van 11-16 jaar, bleek het praten met vrienden over MTV evenals het kijken naar deze clips positief samen te hangen met de acceptatie van ongewenste intimiteiten. De redenering waarom het praten over clips zou samenhangen met seksuele opvattingen is analoog aan de redenering waarom kijktijd van invloed zou zijn. Naarmate men er meer over praat en meer kijkt is het aannemelijker dat de clips een grotere rol spelen bij het vormen en in stand houden van opvattingen. Daarom formuleren wij de volgende tweeledige hypothese.

H1: (a) De tijd die men besteedt aan het kijken naar videoclip en (b) de mate waarin de clips onderwerp van gesprek zijn, hangen positief samen met seksuele opvattingen die met de inhoud van de clips overeenkomen.

Naast de kijktijd en het praten over clips, die betrekking hebben op de hoeveelheid blootstelling, is er nog een derde variabele die betrekking heeft op de wijze waarop men zich blootstelt, namelijk de mate waarin de clipinhoud door de kijker als realistisch wordt beleefd. Hoewel er veel evidentie is voor het belang van het ervaren realisme van televisiegenres is er in het voorgaande onderzoek naar seksuele opvattingen weinig aandacht geweest voor de ervaren realiteitswaarde van videoclips. Zoals hierboven besproken, werden slechts in een enkele studie (Ward et al., 2005) vragen opgenomen die betrekking hadden op het ervaren realisme van muziekvideo's. Het ervaren realisme van de clipinhoud kan bepalend zijn voor de wijze waarop jongeren de inhoud van de clips interpreteren (vgl. Taylor, 2005). Immers als jongeren de inhoud van de clips als 'niet echt' verwerpen is het minder aannemelijk dat die inhoud een rol speelt in hun seksuele socialisatie. We verwachten met andere woorden dat het kijken naar en praten over muziekvideo's meer impact zullen hebben naarmate de kijkers de inhoud van de clips serieuzer nemen. Die verwachting leidt tot een hypothese welke aansluit bij de eerste tweeledige hypothese.

H2: Naarmate jongeren muziekvideo's als realistischer ervaren, is er een sterkere positieve samenhang tussen enerzijds seksuele opvattingen die met de inhoud van de clips overeenkomen en anderzijds (a) de tijd die men besteedt aan het kijken naar videoclips en (b) de frequentie waarmee men over videoclips praat.

Naast de omvang en de aard van de blootstelling zijn er zoals gezegd andere variabelen die de aard van seksuele opvattingen beïnvloeden. Deze variabelen zijn in te delen in twee groepen: persoonskenmerken en kenmerken van de sociale omgeving. Het eerste persoonskenmerk is sekse. Omdat mannen en vrouwen in de clips een

andere rol innemen is het aannemelijk dat sekse een rol speelt in de interpretatie van hetgeen in de clips gebeurt. Daarmee in overeenstemming is de bevinding dat mannelijke respondenten in het algemeen hoger scoren op traditionele opvattingen over seksuele en niet-seksuele relaties (Greenberg et al., 1993; Ward & Rivadeneyra, 1999; Eggermont, 2005). Daarnaast is in eerder experimenteel onderzoek (Johnson et al., 1995; Ward, 2002) gevonden dat onder vrouwelijke respondenten de kijktijd naar muziekvideo's een betere voorspeller is dan onder mannelijke respondenten; mogelijk omdat mannen de seksuele opvattingen sowieso al sterker onderschrijven (Ward 2003). Daarom formuleren we de volgende tweeledige hypothese over de invloed van sekse op het verband tussen blootstelling aan muziekvideo's en seksuele opvattingen.

H3: Bij meisjes is er een sterkere positieve samenhang dan bij jongens tussen enerzijds seksuele opvattingen die met de inhoud van de clips overeenkomen en anderzijds (a) de tijd die men besteedt aan het kijken naar videoclips en (b) de frequentie waarmee men over videoclips praat.

Behalve sekse lijken leeftijd en opleidingsniveau relevante persoonskenmerken.

Naarmate kinderen ouder worden verandert de interesse in seksuele relaties, zowel door rijping als door ervaring. Zo vond Eggermont (2005) in een studie onder ruim 2000 leerlingen in twee leeftijdsgroepen (12-13 jaar versus 15-16 jaar) dat de leeftijd van zowel jongens als meisjes positief samenhangt met de opvatting dat seks een puur fysieke activiteit is, maar negatief met de opvatting dat mannen de seksuele relatie domineren. Het opleidingsniveau lijkt relevant omdat uit enquêtes over seksueel gedrag blijkt dat het opleidingsniveau samenhangt met de seksuele ervaring. In het algemeen lijken jongeren op lagere opleidingsniveaus meer ervaring te hebben (Rutgers Nisso Groep en Soa Aids Nederland, 2005). Opleidingsniveau en leeftijd beschouwen we in deze studie als controlevariabelen.

Niet alleen persoonskenmerken, maar ook de sociale omgeving lijkt van belang, omdat deze de interpretatie en de waardering van muziekvideo's kan beïnvloeden. In onderzoek op basis van de *theory of reasoned action* is veel ondersteuning gevonden voor de invloed van normatieve overtuigingen in de sociale omgeving op opvattingen en gedragsintenties (Hale, Householder & Greene, 2003). Gezien het belang van de vriendenkring lijken naast de opvattingen van ouders ook de opvattingen van vrienden en vriendinnen over seks van belang. De opvattingen van ouders en vrienden nemen we, evenals opleiding en leeftijd, mee als controlevariabelen. We zullen met andere woorden nagaan of de in de hypothesen veronderstelde samenhangen stand houden nadat de invloed van andere relevante variabelen is uitgezuiverd.

Samenvattend onderzoeken we in het hier gepresenteerde onderzoek in hoeverre diverse seksuele opvattingen voorspeld kunnen worden uit de drie genoemde typen factoren: de blootstelling aan muziekvideo's, met als kwantitatieve indicatoren de kijktijd en het praten over clips met leeftijdsgenoten en als kwalitatieve indicator het ervaren realisme; de persoonskenmerken sekse, leeftijd en opleidingsniveau; en de

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

normen in de sociale omgeving, met name de opvattingen van ouders en vrienden over seks. Twee van de genoemde variabelen kwamen in eerder onderzoek naar de relatie tussen muziekvideo's en seksuele opvattingen niet specifiek aan de orde, namelijk het ervaren realisme en de opvattingen van ouders en vrienden over seks.

Methode

Respondenten en procedure

De variabelen werden geoperationaliseerd in een schriftelijke vragenlijst die werd afgenomen bij 384 leerlingen (61% vrouwen) tussen de 13 en 18 jaar ($M = 15,7$) op een viertal scholen. Van de respondenten gaf 42% aan dat zij zich tot een andere bevolkingsgroep dan de Nederlandse rekenden (Marokkaans 12%, Turks 12%, Surinaams 7%, Antilliaans 3%, overige 8%). De respondenten zijn afkomstig uit drie leerjaren van vier opleidingstypen, te weten VMBO, HAVO, VWO en MBO. VWO en HAVO zijn algemeen vormende opleidingen die voorbereiden op het hoger onderwijs; VMBO en MBO zijn beroepsopleidingen. De betrokken VMBO en MBO-leerlingen waren gehuisvest in separate gebouwen zodat de leerlingen op school geen contact hadden met leerlingen van andere schooltypen. De betrokken HAVO en VWO-leerlingen kregen les in gebouwen waar uitsluitend opleidingen voor algemeen vormend onderwijs waren gehuisvest, zodat deze leerlingen op school geen contact hadden met leerlingen van het beroepsonderwijs. Voor dit onderzoek zijn de respondenten ingedeeld in twee opleidingsniveaus (VMBO/MBO, $n = 205$ versus HAVO/VWO, $n = 179$). De vragenlijsten zijn schriftelijk afgenomen in schoolklassen in aanwezigheid van een docent.

Meetinstrument

Tijdens de pilotafnames van de vragenlijst vroegen we jongeren naar een label voor seksueel getinte videoclippen dat voor hun leeftijdgenoten begrijpelijk zou zijn. Het resultaat was "rap/hiphopvideoclips". In de vragenlijst hebben we dit label consequent gebruikt. De blootstelling aan seksueel getinte muziekvideo's werd vastgesteld met behulp van vragen over de kijktijd naar rap/hiphopvideoclips, het praten over videoclippen met vriend(inn)en en de ervaren realiteitswaarde van de rap/hiphopvideoclips. We vroegen de respondenten aan te geven hoeveel dagen per week bij hen de televisie aanstaat op rap/hiphopvideoclips en hoeveel minuten dan op zulke dagen. Uit de antwoorden op deze vragen werd het gemiddeld aantal minuten videoclippen-kijken per dag berekend.

Om de gesprekswaarde van videoclippen in de vriendengroep te bepalen, vroegen we de respondenten om aan de hand van een vier-puntsschaal (1 = nooit, 2 = soms, 3 = regelmatig, 4 = vaak) te reageren op zeven uitspraken over hoe vaak ze met vrienden of vriendinnen kijken naar, of praten over videoclippen ($\alpha = 0,91$). De volgende uitspraken werden aan de respondenten voorgelegd: "Ik kijk samen met mijn

vriend(inn)en naar muziekzenders als MTV, TMF en The Box.” “Mijn vriend(inn)en vragen of ik een bepaalde videoclip heb gezien.” “Ik maak opmerkingen over wat ik gezien heb in een videoclip op tv.” “Ik vraag aan een vriend(in) of hij/zij een bepaalde videoclip heeft gezien.” “Met vriend(inn)en praat ik over videoclips.” “Videoclips vormen een onderwerp van gesprek als ik tijd doorbreng met mijn vriend(inn)en.” “Mijn vriend(inn)en maken opmerkingen over wat er in een bepaalde clip te zien is.” Op basis van zijn of haar reacties op deze zeven uitspraken is vervolgens voor iedere respondent een schaalwaarde bepaald door de gemiddelde score op de uitspraken te berekenen. Daarbij eisten we dat op minimaal de helft van de uitspraken een geldige reactie werd gegeven. Nadat zo voor de respondenten scores werden berekend, werden deze scores getransformeerd tot een standaard-normaal verdeelde variabele. Deze procedure is ook bij alle andere schalen in dit onderzoek gevolgd.

De ervaren realiteitswaarde van de rap/hiphopvideoclips hebben we gemeten aan de hand van uitspraken over het kijkmotief, de ervaren echtheid van de gedragingen in de clips en de identificatie met personages in de clips. Ook hier werd de respondenten gevraagd te reageren op een vier-puntsschaal (variërend van 1 = sterk mee oneens tot 4 = sterk mee eens). Een factoranalyse liet zien dat de principale factor 43% van de variantie in de reacties op de veertien uitspraken verklaarde. Op basis hiervan vormden we een schaal voor de ervaren realiteitswaarde van rap/hiphopvideoclips (Cronbachs alfa = 0,89). De uitspraken die we de respondenten voorlegden waren “Als ik naar rap/hiphopvideoclips kijk, dan.....hoop ik ideeën te krijgen over hoe ik met meisjes/jongens om moet gaan.” “....leer ik wat mij kan overkomen.” “...hoop ik iets te leren over relaties.” “....kom ik te weten hoe de wereld van volwassenen in elkaar zit.” “....weet ik beter hoe ik me in mijn liefdesleven moet gedragen.” “Mannen en vrouwen in rap/hiphopvideoclips gedragen zich net zo als mensen in het echte leven.” “Rap/hiphopvideoclips laten zien hoe andere mensen leven.” “De personen in rap/hiphopvideoclips spreken mij aan.” “Ik herken dingen uit mijn eigen leven in rap/hiphopvideoclips.” “Rap/hiphopvideoclips laten zien wat er op andere plaatsen gebeurt, net alsof ik er zelf bij was.” “Ik stel me wel eens voor hoe het zou zijn als ik een personage in een rap/hiphopvideo was.” “Ik vind dat mannen en vrouwen in rap/hiphopvideo's normaal met elkaar omgaan.” “Ik zou willen dat mannen en vrouwen in het echte leven net zo met elkaar zouden omgaan als in rap/hiphopclips gebeurt.” “Ik zou soms net zo willen zijn als één van de personen in een rap- of hiphopclip.”

Om een indicatie te krijgen voor de subjectieve ervaring van de normatieve opvattingen over seks in de sociale omgeving van de respondenten, formuleerden we uitspraken over de houding van hun vriend(inn)en en ouders. De respondenten gaven bij vijf stellingen op een vier-puntsschaal (variërend van 1 = sterk mee oneens tot 4 = tot sterk mee eens) aan hoe hun vriend(inn)en zouden reageren op het eventuele seksuele gedrag van de respondent zelf (alfa = 0,78). De uitspraken waren de volgende: “Mijn

vriend(inn)en zouden het niet erg vinden als ik seks zou hebben met iemand zonder dat ik met hem/haar een relatie heb.” “Mijn vriend(inn)en zouden geschokt zijn als ik geregeld met verschillende meisjes/jongens zou zoenen.” “Mijn vriend(inn)en vinden dat ik nog beter even kan wachten met het hebben van seks.” “Mijn vriend(inn)en zouden er geen problemen mee hebben als ik meer dan één partner tegelijk zou hebben.” “Ik praat met mijn vriend(inn)en over seks” (afwijkende schaal: 1 = nooit, 2 = soms, 3 = regelmatig, 4 = vaak). Met vier analoge stellingen werd de houding van ouders ten aanzien van seks gemeten (alfa = 0,76): “Mijn ouders zouden het niet erg vinden als ik seks zou hebben met iemand zonder dat ik met hem/haar een relatie heb.” “Mijn ouders zouden geschokt zijn als ik geregeld met verschillende meisjes/jongens zou zoenen.” “Mijn ouders vinden dat ik nog beter even kan wachten met het hebben van seks.” “Mijn ouders zouden er geen problemen mee hebben als ik meer dan één partner tegelijk zou hebben.”

Om de seksuele opvattingen van jongeren te meten ontleenden we zestien uitspraken aan twee eerder gebruikte vragenlijsten, namelijk *Attitudes About Dating And Sexual Relationships Measure* (Ward, 2002) en *Stereotypes About Male Sexuality* (Snell, 1998). We vroegen de jongeren hier te reageren op een vier-puntsschaal (variërend van 1 = sterk mee oneens tot 4 = sterk mee eens). In een factoranalyse vonden we drie factoren die ook in eerder onderzoek van Ward (2002) zijn aangetroffen (zie Tabel 1). Deze factoren werden omgezet in drie schalen: mannen domineren seksuele relaties (alfa = 0,81), vrouwen gedragen zich als lustobjecten (alfa = 0,78) en seksuele relaties zijn vrijblijvend (alfa = 0,83).

Een laatste relevante variabele is de seksuele ervaring van jongeren omdat aangenomen mag worden dat deze samenhangt met seksuele opvattingen. Over dit onderwerp namen we aan het eind van de vragenlijst vier vragen op (Heb je wel eens verking met iemand gehad; ..met iemand getongzoend; ...met iemand gevreeen; ... seks met iemand gehad). Deze vragen leidden bij veel jongeren echter tot ongeloofwaardige antwoorden. Om die reden hebben we deze vragen niet betrokken in de analyse.

<<hier Tabel 1 invoegen>>

Analyse

Om te onderzoeken in hoeverre de seksuele opvattingen van jongeren (als afhankelijke variabelen) samenhangen met de blootstelling aan rap/hiphopvideoclips, de seksuele normen in de sociale omgeving van de jongeren en hun persoonskenmerken (als onafhankelijke variabelen), werd een drietal multiple regressie-analyses uitgevoerd.¹ Om beurten werden de drie seksuele opvattingen geregresseerd op de onafhankelijke variabelen.² Daarbij werd ook interactie gemodelleerd tussen kijktijd en het praten over videoclips in de vriend(inn)egroep enerzijds en de ervaren realiteitswaarde van

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

rap/hiphopvideoclips en geslacht anderzijds. Daartoe werden producttermen opgenomen (Friedrich, 1982). Vooraf werden de variabelen gestandaardiseerd. Alleen geslacht en opleidingsniveau werden niet gestandaardiseerd. Deze variabelen werden gedummificeerd. De regressieparameters van de niet-gedummificeerde variabelen hebben daardoor een gelijke metriek en zijn dus onderling qua sterkte te vergelijken.

Voordat we de resultaten van de regressie-analyses bespreken, willen we nog iets meer inzicht geven in de antwoorden van de jongens en meisjes en presenteren we de gemiddelden en standaarddeviaties van de ongestandaardiseerde variabelen voor de gehele groep jongeren en voor de jongens en meisjes apart. Met respectievelijk een *t*-toets en *F*-toets laten we zien in hoeverre de jongens en meisjes qua gemiddelde en standaarddeviatie significant van elkaar verschillen in hun seksuele opvattingen, hun blootstelling aan rap/hiphopvideoclips, de seksuele normen in hun sociale omgeving en hun persoonskenmerken

Resultaten

In eerder empirisch onderzoek worden regelmatig sekseverschillen geconstateerd wat betreft mediagebruik en seksuele attitudes onder jongeren (Greenberg, Linsangan & Soderman, 1993; Ward & Rivadeneyra, 1999; Eggermont, 2005). Het zal dan ook niet verbazen dat ook in ons onderzoek veel verschillen tussen jongens en meisjes gevonden worden. In Tabel 2 kan men bijvoorbeeld zien dat jongens sterker dan meisjes de mening zijn toegedaan dat mannen dominant zijn in seksuele relaties ($t = 12,16$), dat vrouwen zich gedragen als lustobjecten ($t = 7,47$) en dat seksuele relaties vrijblijvend zijn ($t = 11,94$). Om twee redenen betekent dit echter niet dat alle jongens extreem hoog scoren wat betreft hun seksuele opvattingen. Ten eerste scoren niet alle jongens even hoog. De verschillen tussen jongens onderling zijn wat betreft het idee dat mannen seksuele relaties domineren zelfs significant groter dan bij meisjes onderling ($F = 46,72$). En ten tweede scoren de jongeren als gehele groep vrij laag. Ze scoren bijvoorbeeld onder het schaal midden als het gaat over mannelijke dominantie in seksuele relaties ($M = 1,68$) en de vrijblijvendheid van seksuele relaties ($M = 2,05$). Dit betekent dat ze over het algemeen niet de mening zijn toegedaan dat mannen seksuele relaties domineren en niet denken dat seksuele relaties vrijblijvend zijn. Wat betreft vrouwen als lustobjecten scoort de groep als geheel neutraal ($M = 2,62$). Alleen de jongens neigen er licht toe te vinden dat vrouwen zich als lustobjecten gedragen ($M = 2,92$). De meisjes gaan daar niet in mee ($M = 2,42$).

<<hier Tabel 2 invoegen>>

Ook is er een verschil te constateren tussen jongens en meisjes wat betreft de seksuele normen die ze in hun omgeving waarnemen. Jongens hebben sterker dan

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

meisjes het idee dat hun vrienden ($t = 9,47$) en ouders ($t = 8,18$) tolerant staan tegenover seks. Maar als we naar het gemiddelde van de gehele groep kijken, dan blijkt dat het niet zo is dat jongeren menen in een seksueel permissieve wereld te leven. Ze schatten de houding van hun vriend(inn)en als min of meer neutraal in ($M = 2,38$) en die van hun ouders als niet tolerant ($M = 1,83$). Van deze laatste hebben meisjes sterker dat idee, dan jongens ($t = 8,18$). Misschien worden meisjes dus nog steeds minder vrij opgevoed dan jongens op seksueel gebied.

Met betrekking tot kijktijd naar rap/hiphopvideoclips blijken er geen verschillen tussen jongens en meisjes waar te nemen ($t = 0,75$; $F = 0,83$). Andere indicatoren van blootstelling aan muziekvideo's laten echter wel verschillen zien tussen jongens en meisjes. Bij meisjes gebeurt het praten over videoclips in de vriend(inn)engroep bijvoorbeeld vaker dan bij jongens ($t = -4,34$) en de verschillen tussen meisjes onderling zijn wat dat betreft ook groter dan de verschillen tussen jongens onderling ($F = 5,29$). Voor alle jongeren samen geldt overigens dat ze gemiddeld onder het schaal midden scoren ($M = 2,29$), hetgeen betekent dat het praten over videoclips in hun vriend(inn)engroep niet frequent gebeurt. Dat geldt in sterkere mate ook voor de ervaren realiteitswaarde van videoclips ($M = 1,82$). Gemiddeld genomen dichtten zowel de jongens ($M = 1,93$) als de meisjes ($M = 1,75$) de videoclips weinig realiteitswaarde toe. Meisjes zijn hier echter wel stellig in ($t = 3,10$) en verschillen onderling op dit punt ook minder van mening dan de jongens ($F = 9,73$).

Als laatste zien we in Tabel 2 dat de meisjes in onze onderzoeksgroep gemiddeld net iets ouder zijn dan de jongens ($t = -3,07$) en dat ze gemiddeld vaker op het vmbo en mbo zitten dan de jongens ($t = 4,64$). Deze verschillen zijn voor ons onderzoek inhoudelijk echter minder interessant dan de verschillen die we eerder bespraken en ook minder interessant dan de verschillen die uit onze regressie-analyses naar voren komen (zie Tabel 3).

<<hier Tabel 3 invoegen>>

De verklaarde variantie van de regressie-analyses voor de drie seksuele opvattingen is respectievelijk 0,47, 0,38 en 0,56. We zijn met de gebruikte variabelen dus redelijk in staat om de seksuele opvattingen van jongeren te voorspellen. De overige resultaten van onze regressie-analyses bespreken we per seksuele opvatting; om te beginnen de opvatting dat mannen dominant zijn binnen seksuele relaties. Daarbij zien we dat naarmate jongeren meer kijken naar rap/hiphopvideoclips ($b = 0,11$) en ze de realiteitswaarde van die clips hoger inschatten ($b = 0,22$), ze sterker de opvatting koesteren dat mannen seksuele relaties domineren. Een dergelijke relatie hadden we ook verwacht ten aanzien van de clips als gespreksonderwerp in de vriend(inn)engroep, maar die relatie vinden we alleen terug bij jongens. De parameter voor het praten over videoclips in de tabel ($b = -0,07$) drukt het effect bij meisjes uit,

hetgeen niet significant is. Combineren we deze parameter echter met de enige significante interactieparameter in de tabel, die voor het praten over clips en sekse ($b = 0,31$), dan concluderen we dat het effect bij jongens 0,24 is. Aan de hand van Friedrich (1982) kan bovendien worden vastgesteld dat deze 0,24 significant van nul afwijkt. Dus, naarmate videoclip vaker onderwerp van gesprek zijn in hun vriend(inn)engroep denken jongens sterker dat mannen seksuele relaties domineren. Bij meisjes vinden we dat niet terug.

Wat betreft de controlevariabelen zien we dat naarmate jongeren hun vrienden en vriendinnen toleranter inschatten met betrekking tot seksueel gedrag, ze mannen seksueel sterker dominant vinden ($b = 0,25$). De ouders hebben wat dat betreft geen invloed ($b = 0,04$) en ook opleidingsniveau ($b = -0,16$) en leeftijd ($b = -0,05$) zijn niet van invloed. Wel zien we dat de dummy voor jongens positief is ($b = 0,89$). Dat betekent, zoals we ook al aan de hand van Tabel 2 hebben vastgesteld, dat jongens in sterkere mate dan meisjes de opvatting onderschrijven dat mannen dominant zijn binnen seksuele relaties.

De seksuele opvatting dat vrouwen zich als lustobjecten gedragen, wordt, net als de opvatting dat mannen dominant zijn, verklaard door de kijktijd ($b = 0,15$) en door de ervaren realiteitswaarde van rap/hiphopvideoclips ($b = 0,15$). In tegenstelling tot bij de seksuele opvatting dat mannen dominant zijn, vinden we hier geen interactie tussen sekse en de mate waarin videoclip in de vriend(inn)engroep onderwerp van gesprek zijn. Voor jongens en meisjes geldt dus in gelijke mate dat hoe vaker er binnen hun vriend(inn)engroep over videoclip gepraat wordt, ze sterker de mening zijn toegedaan dat vrouwen zich als lustobjecten gedragen ($b = 0,17$). Wat betreft de controlevariabelen zien we weer een invloed van de houding van de vriend(inn)engroep ten aanzien van seks. Naarmate jongeren hun vrienden en vriendinnen toleranter inschatten met betrekking tot seksueel gedrag, vinden ze sterker dat vrouwen zich als lustobjecten gedragen ($b = 0,40$). De ouders hebben ook hier geen invloed ($b = -0,09$) en dat geldt ook voor het opleidingsniveau van de jongeren ($b = -0,18$). Wel zien we weer dat jongens in sterkere mate dan meisjes deze seksuele opvatting onderschrijven ($b = 0,51$). Leeftijd, tenslotte, blijkt remmend te werken op het idee dat vrouwen zich als lustobjecten gedragen ($b = -0,10$).

De blootstelling aan videoclip blijkt niet van invloed op het onderschrijven van de opvatting dat seksuele relaties vrijblijvend zijn ($b = 0,02$, $b = -0,00$ en $b = 0,08$). Het idee dat seksuele relaties vrijblijvend zijn wordt bij jongeren vooral in de hand gewerkt door de controlevariabelen. Naar mate jongeren meer tolerantie voor seksueel gedrag ervaren in hun vriend(inn)engroep ($b = 0,53$) en van hun ouders ($b = 0,10$), hebben ze sterker het idee dat seksuele relaties vrijblijvend zijn. En ook hier zien we weer dat jongens in sterkere mate deze seksuele opvatting onderschrijven dan meisjes ($b = 0,52$).

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

Wat betreft de drie gestelde hypotheses kunnen we het volgende concluderen. De verwachting dat de seksuele opvattingen worden voorspeld door de kijktijd naar rap/hiphopclips (H1a) en het praten over clips (H1b) wordt ondersteund bij twee van de drie seksuele opvattingen; bij de opvatting dat vrouwen zich als lustobjecten gedragen voor zowel jongens als meisjes en bij de opvatting dat mannen dominant zijn binnen seksuele relaties alleen voor de jongens. Bij de derde seksuele opvatting, dat seksuele relaties vrijblijvend zijn, wordt de hypothese niet gesteund, noch bij jongens, noch bij meisjes. De tweede en de derde hypothese worden niet ondersteund. Blijkens de afwezigheid van interacties met ervaren realisme speelt deze variabele geen rol in de samenhang tussen enerzijds seksuele opvattingen en anderzijds kijktijd (H2a) en het praten over clips (H2b). Evenmin vonden we interacties met sekse die erop zouden wijzen dat er bij meisjes een sterkere positieve samenhang tussen enerzijds seksuele opvattingen en anderzijds kijktijd (H3a) en praten over clips (H3b) zou zijn dan bij jongens. Wat betreft de invloed van praten over clips op de opvatting dat mannen seksuele relaties domineren vonden we zelfs het tegenovergestelde.

Discussie

Concluderend, vinden we dat onder jongeren van 13 tot 18 jaar de kijktijd naar, het praten over en de ervaren realiteitswaarde van rap- en hiphopvideoclips enerzijds, positief samenhangen met het onderschrijven van de traditionele ideeën dat mannen seksuele relaties domineren en dat vrouwen zich gedragen als lustobjecten anderzijds. Deze samenhang kan bovendien niet worden verklaard met de persoonskenmerken opleiding, leeftijd en geslacht en ook niet met de door de jongeren in hun sociale omgeving (ouders en vrienden) waargenomen seksuele normen. Het niet-traditionele idee dat seksuele relaties vrijblijvend zijn, blijkt echter niet samen te hangen met de kijktijd naar, het praten over en de ervaren realiteitswaarde van rap- en hiphopvideoclips. Deze bevindingen wijzen op de mogelijkheid dat rap/hiphopvideoclips een rol spelen bij de vorming en bestendiging van vooral traditionele seksuele opvattingen. In de volgende alinea's gaan we specifiek op onze bevindingen in.

Ervan uitgaande dat de door ons onderzochte seksuele opvattingen overeenkomen met de inhoud van rap- en hiphopvideoclips, verwachtten we als eerste dat de clips een rol zouden spelen bij het vormen en in stand houden van de seksuele opvattingen van jongeren. Daarom voorspelden we dat de kijktijd naar en het praten over clips positief zouden samenhangen met deze seksuele opvattingen (hypothese 1). Hierin worden we door onze data maar gedeeltelijk ondersteund. De kijktijd blijkt de twee traditionele seksuele opvattingen te voorspellen: mannen domineren seksuele relaties en vrouwen gedragen zich als lustobjecten. Ook het praten over clips blijkt deze opvattingen te voorspellen, zij het dat de eerste opvatting (mannen domineren seksuele relaties) alleen onder jongens door het praten wordt voorspeld, terwijl er bij meisjes

geen samenhang wordt gevonden. De samenhangen verschillen dus per seksuele opvatting; iets dat in algemene zin ook al werd opgemerkt door Ward (2003).

Een mogelijke verklaring voor de bevinding dat kijktijd naar en praten over de clips niet samenhangt met de niet-traditionele opvatting dat seksuele relaties vrijblijvend zijn, is dat de inhoud van de clips voor deze opvatting misschien geen informatieve waarde heeft naast andere informatiebronnen in de directe omgeving (bijvoorbeeld de *dating*-cultuur) en andere audiovisuele genres (bijvoorbeeld televisieseries en speelfilms). De afwezigheid van een informatieve functie zou ook kunnen verklaren waarom er geen samenhang is gevonden tussen deze seksuele opvatting en de ervaren realiteitswaarde van de clips.

Bij de opvatting dat mannen seksuele relaties domineren, vinden we alleen voor jongens een verband met het praten over clips. De verklaring voor dit sekseverschil moet wellicht in de inhoud van de gesprekken over clips gezocht worden. Het is denkbaar dat jongens in hun gesprekken ingaan op de dominantie van mannen terwijl meisjes andere aspecten van de clips benadrukken. Deze verklaring zou onderzocht kunnen worden in focusgroeponderzoek.

Als tweede verwachtten we dat rap- en hiphopvideoclips, naarmate hun inhoud door jongeren serieuzer wordt genomen een grotere rol spelen bij het vormen en bestendigen van seksuele opvattingen. Daarom voorspelden we dat, naarmate jongeren die clips als realistischer ervaren, er een sterkere positieve samenhang gevonden zou worden tussen enerzijds kijktijd naar en praten over videoclips en anderzijds de seksuele opvattingen van de jongeren (hypothese 2). We vonden echter iets anders. Het ervaren realisme blijkt de twee traditionele seksuele opvattingen wel te voorspellen (naarmate jongeren de clips realistischer vinden, hangen zij sterker de opvattingen aan dat mannen seksuele relaties domineren en vrouwen zich als lustobjecten gedragen), maar we vinden geen aanwijzing voor een invloed van ervaren realisme op de sterkte van de samenhangen tussen de kijktijd naar en het praten over clips enerzijds en seksuele opvattingen anderzijds. Een dergelijke invloed werd wel gevonden in experimenteel onderzoek (Taylor, 2005). Mogelijk is dit niet repliceerbaar buiten een experimentele situatie die wordt gekenmerkt door grote aandacht voor een klein aantal specifieke clips (*forced exposure*). Op basis van ons survey-onderzoek concluderen we dat het ervaren realisme van de clips in het dagelijks leven van de jongeren geen rol speelt in de samenhang tussen seksuele opvattingen enerzijds en kijktijd naar en praten over videoclips anderzijds.

Als laatste verwachtten we dat de samenhang tussen kijktijd naar en praten over clips enerzijds en anderzijds seksuele opvattingen voor meisjes sterker zou zijn dan voor jongens (hypothese 3). Ook voor deze verwachting vinden we geen steun in onze resultaten. Omdat de verwachting is gebaseerd op experimenteel onderzoek (Johnson et al., 1995; Ward, 2002), is het opnieuw mogelijk dat de resultaten buiten de experimentele situatie niet repliceerbaar zijn. Wij concluderen dat er in het dagelijks

leven tussen jongens en meisjes geen verschil is in de samenhang met het kijken naar en het praten over videoclip.

Over de relaties tussen persoonskenmerken en seksuele normen in de sociale omgeving aan de ene kant en seksuele opvattingen van jongeren aan de andere kant hadden we op voorhand geen verwachtingen. Toch kunnen we ook hierover enkele conclusies trekken. Zo blijkt bijvoorbeeld dat het opleidingsniveau van de jongeren er niet toe doet voor hun seksuele opvattingen. Op basis van onderzoek van de Rutgers Nisso Groep en Soa Nederland (2005) weten we echter dat minder hoog opgeleide jongeren meer seksuele ervaring zeggen te hebben dan hun hoger opgeleide leeftijdsgenoten. Kennelijk zijn seksuele ervaring en seksuele opvattingen bij jongeren niet aan elkaar gerelateerd. Ook blijkt leeftijd van belang voor de opvatting dat vrouwen lustobjecten zijn. Naarmate jongeren ouder worden gaan ze deze traditionele opvatting minder delen. Een interessante vraag is in hoeverre hier sprake is van een zich doorzettende leeftijdstrend. We hebben onze vragenlijst immers alleen voorgelegd aan jongeren tussen de 13 en 18 jaar. Bovendien blijkt, niet geheel onverwacht, dat jongens het meer met de drie seksuele opvattingen eens zijn dan meisjes. Dat is niet verrassend, gezien de aard van de opvattingen en gezien het voorgaande onderzoek op dit terrein (bv. Eggermont, 2005; Greenberg et al., 1993; Ward & Rivadeneyra, 1999).

Naast leeftijd en geslacht blijken de seksuele normen van de vriendengroep de seksuele opvattingen goed te kunnen voorspellen. Naarmate de vrienden en vriendinnen van de respondenten liberaler denken over seks, zijn de respondenten het sterker eens met de traditionele opvattingen dat mannen dominant zijn in seksuele relaties en dat vrouwen lustobjecten zijn. Ook zijn ze het sterker eens met de niet-traditionele opvatting dat seksuele relaties vrijblijvend zijn. Deze conclusie is van belang omdat de seksuele normen in de omgeving van respondenten niet eerder zijn onderzocht in verwant onderzoek. De normen van de ouders blijken alleen voor de niet-traditionele seksuele opvatting van belang; naarmate zij de houding van hun ouders ten aanzien van seks liberaler inschatten, neigen de jongeren meer tot de opvatting dat seksuele relaties vrijblijvend zijn, maar het verband met ouderlijke normen is minder sterk dan dat met de normen in de vriendengroep.

Een beperking van ons onderzoek is dat we niet met een representatieve steekproef uit de populatie van Nederlandse jongeren hebben gewerkt. Onze puntschattingen, waaruit blijkt dat slechts een minderheid van de jongeren de door ons onderzochte seksuele opvattingen onderschrijft en dat slechts een minderheid de inhoud van rap- en hiphopvideoclips als realistisch ervaart, zijn dus mogelijk niet generaliseerbaar naar de populatie van Nederlandse jongeren. We hebben echter een naar schooltype, leeftijd, sekse en etniciteit zeer heterogene groep respondenten ondervraagd en hebben niet de indruk dat de relaties die we bij hen hebben gevonden niet generaliseerbaar zouden zijn. De generaliseerbaarheid is misschien zelfs wel beter dan bij een aselechte steekproef, omdat we in ons onderzoek door de afname van de

vragenlijsten in klassikaal verband nauwelijks te maken hadden met non-respons; een probleem waar veel onderzoekers met een aselechte steekproef wel tegenaan lopen.

Een tweede beperking van deze studie is dat we ons uitsluitend op videoclippen hebben gericht terwijl we andere genres en andere aanbieders van seksuele inhoud buiten beschouwing hebben gelaten. Mensen denken niet in genres en het maakt voor hen niet uit waar de seksuele voorbeelden vandaan komen. Indien men zich toch op een genre richt, verkleint men de kans op het vinden van verbanden. Het is dus een enigszins riskante onderzoekstrategie die voornamelijk is ingegeven door de beperkte lengte van de vragenlijst. Voor toekomstig onderzoek ware het echter wenselijk meerdere genres op te nemen.

Een sterk punt van ons onderzoek is dat we op basis van ons literatuuroverzicht een aantal predictoren samen in een analyse hebben gestopt die een substantieel deel van de variantie verklaren. We vinden daarmee weliswaar een aantal onverwachte resultaten, maar we beschouwen ze wel als meer valide dan de resultaten van eerder onderzoek, waarin deze predictoren niet samen werden opgenomen; temeer daar onze meting voor het eerst consequent is toegespitst op videoclippen.

Voor de zekerheid willen we nog maar eens benadrukken dat we op grond van deze studie niet met zekerheid kunnen zeggen dat het een het ander veroorzaakt. Doordat we alles op een tijdstip hebben gemeten, is het onmogelijk te zeggen of de seksuele opvattingen er voor zorgen dat jongeren zich meer of anders blootstellen aan videoclippen, of dat het juist andersom ligt, zoals velen lijken te vermoeden. Hieronder willen we wel de waarschijnlijkheid bespreken dat de clips een rol spelen bij de vorming en bestendiging van seksuele opvattingen.

In de inleiding hebben we betoogd dat jongeren de clips serieus moeten nemen om er hun opvattingen op te baseren. Omdat we niet weten hoe hoog de score op de variabelen moet zijn om van een toereikend niveau van realiteitswaarde te kunnen spreken, kijken we naar de samenhang tussen realiteitswaarde en seksuele opvattingen. In deze studie zien we dat een dergelijke samenhang bij twee van de drie opvattingen (mannen domineren seksuele relaties en vrouwen gedragen zich als lustobjecten) aanwezig is. Op grond daarvan is het waarschijnlijk dat de clips een rol spelen bij de vorming en bestendiging van deze opvattingen. Voor de derde seksuele opvatting (seks is vrijblijvend) vinden we geen samenhang met realiteitswaarde, zodat we vermoeden dat de clips bij vorming of bestendiging van deze opvatting geen rol spelen. Helaas vonden we geen studies waarin zowel seksuele opvattingen als realiteitswaarde van clips werden geoperationaliseerd zodat we onze bevindingen nergens mee kunnen vergelijken. In een studie over prime-time televisie vonden Ward en Friedman (2006) weliswaar geen relatie tussen enerzijds kijkmotief en identificatie en anderzijds enkele opvattingen over sekserollen en seksuele relaties, maar onduidelijk is in hoeverre dit te wijten is aan het feit dat de vragen niet gesteld werden over clips maar over prime-time televisie.

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

Op grond van de gevonden verbanden tussen realiteitswaarde en twee seksuele opvattingen lijkt de maatschappelijke zorg dat televisie de beeldvorming bij jongeren over seksuele relaties mede vormt en bestendigt niet ongegrond. Willen we hier echter meer zekerheid over krijgen dan is longitudinaal onderzoek nodig, waarbij jongeren over een periode van meerdere jaren gevolgd worden. In een dergelijke studie kan ook onderzocht worden in hoeverre muziekvideo's een cumulatief effect hebben op seksuele opvattingen.

Noten

1. In plaats van drie multiple regressie-analyses hadden we ook kunnen kiezen voor de analyse van een lineair structureel model met een latente afhankelijke variabele die wordt geïndiceerd met de drie seksuele opvattingen van jongeren. We hebben echter gekozen voor drie separate multiple regressie-analyses, omdat we voor ieder van de drie seksuele opvattingen apart wilden achterhalen in hoeverre ze samenhangen met blootstelling aan rap/hiphopvideoclips, de seksuele normen in de sociale omgeving van de jongeren en hun persoonskenmerken.
2. Omdat we gegevens hebben gebruikt van leerlingen op vier scholen, uit in totaal 19 klassen, ligt het voor de hand om multiniveau-analyse toe te passen. Daarvoor hebben we echter te weinig cases op de boven-individuele niveaus. Bovendien zitten de leerlingen niet voortdurend met elkaar in een klas, maar hebben de klassen gedeeltelijk wisselende samenstellingen per vak. Om beide redenen is multiniveau-analyse in dit geval geen geëigende analysemethode.

Referenties

- Aubrey, J. S., Harrison, K., Kramer, L., & Yellin, J. (2003). Variety versus timing: Gender differences in college students' sexual expectations as predicted by exposure to sexually oriented television. *Communication Research, 30*, 432-460.
- Bandura, A. (2002). Social cognitive theory of mass communication. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), *Media effects: Advances in theory and research (2nd edition)*. (pp. 121-154). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bryant, J., & Rockwell, S. C. (1994). Effects of massive exposure to sexually oriented prime-time television programming on adolescents' moral judgment. In Zillmann, D., Bryant, J., & Huston, A. C. (Eds.), *Media children and the family* (pp. 183-195). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Buerkel-Rothfuss, N. L., & Strouse, J. S. (1993). Media exposure and preceptions of sexual behaviors: The cultivation hypothesis moves to the bedroom. In B. S. Greenberg, J. D. Brown & N. L. Buerkel-Rothfuss (Eds.), *Media, sex and the adolescent* (pp. 225-247). Cresskill, NJ: Hampton Press.

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

- Calfin, M. S., Carrol, J. L., & Shmidt, J. (1993). Viewing music-videotapes before taking a test of premarital sexual attitudes. *Psychological Reports, 72*, 475-481.
- Cobb, M. D., & Boettcher, W. A. (2007). Ambivalent sexism and misogynistic rap music: Does exposure to Eminem increase sexism? *Journal of Applied Social Psychology, 37*, 3025-3042.
- Collins, R. L., Elliot, M. N., Berry, S. H., Kanouse, D. E., Kunkel, D. K., Hunter, S. B., & Miu, A. (2004). Watching sex on television predicts adolescent initiation of sexual behavior. *Pediatrics, 114*, e280-e289.
- Eggermont, S. (2005). De rol van televisiekijken in seksuele opvattingen van jonge adolescenten: Een verkennend cultivatieonderzoek. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap, 33*(3), 221-232.
- Friedrich, R. J. (1982). In defense of multiplicative terms in multiple regression equations. *American Journal of Political Science, 26*(4), 797-833.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., Signorielli, N., & Shanahan, J. (2002). Growing up with television: Cultivation processes. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), *Media effects: Advances in theory and research (2nd edition)* (pp. 17-41). Hillsdale, NJ: Erlbaum Associates.
- Greenberg, B. S., Linsangan, R., & Soderman, A. (1993). Adolescents' reactions to television sex. In B. S. Greenberg, J. D. Brown & N. L. Buerkel-Rothfuss (Eds.), *Media, sex and the adolescent* (pp. 196-224). Creskill, NJ: Hampton Press.
- Greeson, L. E., & Williams, R. A. (1986). Social implications of music videos for youth: An analysis of the content and effects of MTV. *Youth & Society, 18*, 177-189.
- Hale, J. L., Householder, B.J., & Greene, K.L. (2003). The theory of reasoned action. In J.P. Dillard & M. Pfau (Eds.), *The persuasion handbook: Developments in theory and practice* (pp. 259 - 286). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Jo, E., & Berkowitz, L. (1994). A priming effect analysis on media-influences: An update. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), *Media effects: Advances in theory and research* (pp. 43-60). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Johnson, J. D., Adams, M. S., Ashburn, L., & Reed, W. (1995). Differential gender effects of exposure to rap music on African American adolescents' acceptance of teen dating violence. *Sex Roles, 33*, 597-605.
- Kalof, L. (1999). The effects of gender and music video imagery on sexual attitudes. *The Journal of Social Psychology, 139*(3), 378-385.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2007). *Meer kansen voor vrouwen: Emancipatiebeleid 2008 – 2011*. Den Haag: Auteur. Verkrijgbaar via <http://bestel.postbus51.nl>.
- Rutgers Nisso Groep en Soa Aids Nederland (2005). *De resultaten van seks onder je 25ste*. Verkregen via http://www.seksonderje25e.nl/resultaten_sept/index2.html, d.d. 4 juni 2008.

- Snell, W. E., Jr. (1998). The stereotypes about male sexuality scale. In C. M. Davis, W. L. Yarber, R. Baurer, G. Schreer & S. L. Davis (Eds.), *Handbook of sexuality-related measures: A compendium* (2nd ed., pp. 463-465). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Strasburger, V. C., (1995). *Adolescents and the media: Medical and psychological impact*. Thousand Oaks: Sage.
- Strouse, J. S., Buerkel-Rothfuss, N. L., & Long, E. C. (1995). Gender and family as moderators of the relationship between music video exposure and adolescent sexual permissiveness. *Adolescence*, 30, 505-521.
- Strouse, J. S., Goodwin, M. P., & Roscoe, B. (1994). Correlates of attitudes toward sexual harassment among early adolescents. *Sex Roles*, 31(9-10), 559-577.
- Tapper, J., Thorson, E., & Black, D. (1994). Variations in music videos as a function of their musical genre. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 38, 103-113.
- Taylor, L. D. (2005). Effects of visual and verbal sexual television content and perceived realism on attitudes and beliefs. *The Journal of Sex Research*, 42, 130-137.
- Ward, L. M. (1995). Talking about sex: Common themes about sexuality in the prime-time television programs children and adolescents view most. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 595-620.
- Ward, L. M. (2002). Does television exposure affect emerging adults' attitudes and assumptions about sexual relationships? Correlational and experimental Confirmation. *Journal of Youth and Adolescence*, 31(1), 1-15.
- Ward, L. M. (2003). Understanding the role of entertainment media in the sexual socialization of American youth: A review of empirical research. *Developmental Review*, 23, 347-388.
- Ward, L. M., & Friedman, K. (2006). Using tv as a guide: Associations between television viewing and adolescents' sexual attitudes and behavior. *Journal of Research on Adolescence*, 16(1), 133-156.
- Ward, L. M., Hansbrough, E., & Walker, E. (2005). Contributions of music video exposure to black adolescents' gender and sexual schemas. *Journal of Adolescent Research*, 20(2), 143-166.
- Ward, L. M., & Rivadeneyra, R. (1999). Contributions of entertainment television to adolescents' sexual attitudes and expectations: The role of viewing amount versus viewer involvement. *The Journal of Sex Research*, 36(2), 237-249.
- Wingood, G. M., DiClemente, R. J., Bernhardt, J. M., & Harrington, K. (2003). A prospective study of exposure to rap music videos and African American female adolescents' health. *American Journal of Public Health*, 93(3), 437-439.

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

Tabel 1
Factoranalyse van seksuele opvattingen van jongeren (n = 356)

	commu- naliteit	mannen domi- neren seksuele relaties (1)	vrouwen gedragen zich als lust- objecten (2)	seksuele relaties zijn vrij- blijvend (3)
Tijdens seks moet de vrouw doen wat de man graag wil.	0,74	0,79	-0,03	-0,15
Een jongen mag een meisje een beetje dwingen om met hem te vrijen.	0,37	0,59	0,03	-0,02
Het is geen probleem als de man bepaalt wat er gebeurt tijdens seks.	0,46	0,48	0,25	-0,08
Mannen die elke vrouw in bed kunnen krijgen zijn <i>cool</i> .	0,49	0,45	0,11	-0,27
Een echte man krijgt elk meisje in bed.	0,37	0,35	0,23	-0,16
Een vrouw kan een man het beste versieren door hem te verleiden met haar lichaam.	0,50	0,05	0,72	0,05
Als een vrouw aantrekkelijk wil zijn voor een man kan zij het beste gebruik maken van haar lichaam en uiterlijk.	0,46	-0,04	0,64	-0,09
Omgaan met een aantrekkelijke vrouw geeft een man aanzien.	0,44	0,03	0,64	-0,02
Meisjes zeggen vaak 'nee', maar bedoelen eigenlijk 'ja'.	0,47	0,27	0,57	0,06
Vrouwen moeten meer werk van hun uiterlijk maken dan mannen.	0,37	0,13	0,56	0,02
Meisjes flirten graag.	0,20	-0,17	0,42	-0,11
Seks met iemand hebben zonder in een relatie te zitten, is geen probleem.	0,72	-0,03	-0,05	-0,89
Van seks genieten zonder die persoon echt graag te mogen, moet kunnen.	0,57	0,15	0,03	-0,65
Je hebt geen relatie nodig om goede seks te hebben; alles wat je nodig hebt, zijn twee mensen die zich tot elkaar aangetrokken voelen.	0,41	-0,06	0,09	-0,61
Het is normaal om al vroeg in een relatie bezig te zijn met seks.	0,48	0,14	0,10	-0,55
Het is geen probleem om met iemand seks te hebben, terwijl je met iemand anders een relatie hebt.	0,40	0,32	-0,02	-0,43

Noot. Scheve rotatie; percentage verklaarde variantie = 46,5%; KMO = 0,92; correlatie tussen de factoren: $r_{12} = 0,40$; $r_{13} = -0,51$; $r_{23} = -0,60$.

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

Tabel 2

Gemiddelden (*M*) en standaarddeviaties (*SD*) voor de hele groep jongeren (*n* = 384) en voor jongens (*n* = 151) en meisjes (*n* = 233) apart

	gehele groep		meisjes		jongens		verschil	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>F</i>
seksuele opvattingen								
mannen domineren seksuele relaties ^a	1,68	0,72	1,36	0,47	2,18	0,74	12,16*	46,72*
vrouwen gedragen zich als lustobjecten ^a	2,62	0,68	2,42	0,65	2,92	0,63	7,47*	0,03
seksuele relaties zijn vrijblijvend ^a	2,05	0,81	1,71	0,67	2,57	0,73	11,94*	1,86
blootstelling aan clips								
kijktijd (in minuten per dag)	26,92	54,43	25,24	53,69	29,52	55,63	0,75	0,83
praten over clips ^a	2,29	0,72	2,41	0,75	2,10	0,64	-4,34*	5,29*
ervaren realiteitswaarde ^a	1,82	0,56	1,75	0,52	1,93	0,60	3,10*	9,73*
seksuele normen in omgeving								
houding vriend(inn)engroep ^a	2,38	0,83	2,09	0,75	2,84	0,72	9,74*	0,36
houding ouders ^a	1,83	0,78	1,58	0,67	2,22	0,79	8,18*	9,12*
persoonskenmerken								
opleidingsniveau ^b	1,46	0,50	1,37	0,48	1,61	0,49	4,64*	0,45
leeftijd (in jaren)	15,66	1,31	15,82	1,31	15,40	1,27	-3,07*	0,68

Noot. De verschillen tussen de gemiddelden (*M*) van jongens en meisjes zijn tweezijdig getoetst met behulp van *t*-toetsen (afhankelijk van de *F*-toets is daarbij uitgegaan van gelijke of ongelijke varianties) en de verschillen tussen de standaarddeviaties (*SD*) van jongens en meisjes zijn getoetst met behulp van *F*-toetsen.

^a range loopt van 1 (laag) tot 4 (hoog). ^b range loopt van 1 (laag) tot 2 (hoog).

* $p < 0,05$.

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

Tabel 3

Regressie van seksuele opvattingen op de blootstelling aan rap/hiphopvideoclips en een aantal controlevariabelen (n=381)

	mannen domineren seksuele relaties	vrouwen gedragen zich als lustobjecten	seksuele relaties zijn vrijblijvend
intercept	-0,22*	-0,11	-0,19*
blootstelling aan clips			
kijktijd (K)	0,11*	0,15*	0,02
praten over clips (P)	-0,07	0,17*	-0,00
ervaren realiteitswaarde (R)	0,22*	0,15*	0,08
seksuele normen in omgeving			
houding vriend(inn)engroep	0,25*	0,40*	0,53*
houding ouders	0,04	-0,09	0,10*
persoonskenmerken			
opleidingsniveau: hoog ^a	-0,16	-0,18	-0,00
leeftijd	-0,05	-0,10*	-0,02
geslacht: jongen ^b (S)	0,89*	0,51*	0,52*
interactie			
K*R	-0,08	-0,02	0,00
P*R	-0,02	0,01	0,01
K*S	-0,12	-0,16	-0,05
P*S	0,31*	0,09	0,15
R ²	0,47	0,38	0,56

Noot. De weergegeven regressieparameters zijn geschat na standaardisatie van de niet-gedummificeerde variabelen. De producttermen voor de interactievariabelen zijn daarna pas bepaald.

^a Opleidingsniveau is gedummificeerd met een laag opleidingsniveau als referentiecategorie.

^b Geslacht is gedummificeerd met meisjes als referentiecategorie.

* $p < 0,05$ (tweezijdige toetsing).

Muziekvideo's en seksuele opvattingen

English title

Music videos and sexual attitudes: A survey among adolescents

English abstract

In this article, we try to explain how adolescents' sexual attitudes are related to their music video use (i.e. exposure to music video's, peer group talk about music videos, and experienced realism of these videos), personal factors (i.e. gender, age, education), and the sexual norms they perceive in their social environment (i.e. sexual norms of their parents and friends). A survey among Dutch adolescents ($N = 384$) showed that exposure to music videos, peer group talk about music videos, and experienced realism of music videos are all positively related to the traditional attitudes that men dominate sexual relationships, and that women act as sex objects. This relationship cannot be explained away with personal factors and the sexual norms the adolescents experience in their social environment. So we conclude that it is very well possible that music videos play a role in the formation and perpetuation of traditional sexual attitudes.

English keywords

music videos, sexual attitudes, adolescents, sexual norms in social environment, gender